

Nový pohled na radošovská hradiště

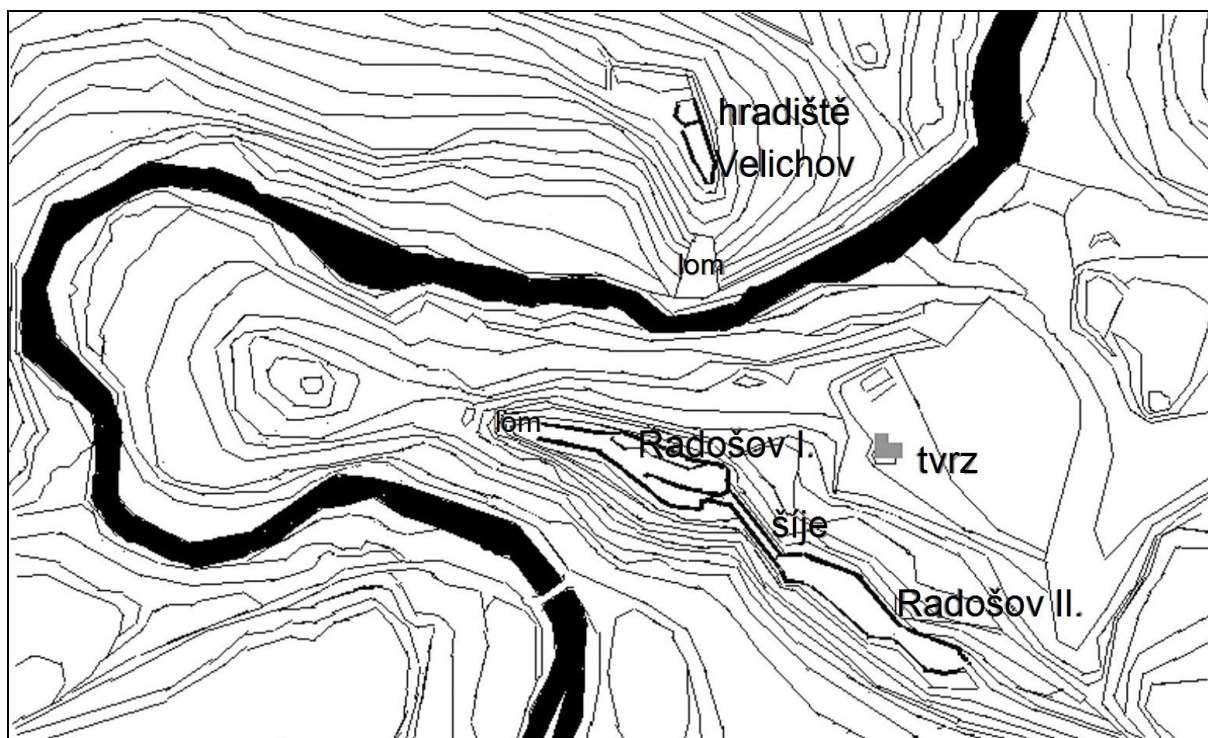
Lukáš Hanzl

Úvod

V Karlovarském kraji v Doupovských horách, na samém břehu řeky Ohře, která zde vytváří obrovský meandr, leží malá ves dnes zvaná Radošov. Nad ní se tyčí vysoké kopce se strmými svahy a kamennými moři. Tyto vrchy již od pravěku přitahovaly pozornost lidí, kteří na nich hledali bezpečí.

Lokalita jeví se být významnou především historicky dochovaným pojmenováním raně středověkého hradiště na něž nesporně odkazuje původní jméno vsi Rodisfort, jež není dle v místopisné literatuře tradovaného názoru německé ale latinské. Přesněji se jedná o složeninu slovanského osobního jména Rod s latinským sufixem ve druhé deklinaci Rod-is tedy Rodův či Rodova a latinského fort – pevnost.

Zdejší vrchy ovšem ukrývají ještě další překvapení. Hradiště totiž není pouze jedno, jak se domnívali dřívější badatelé, ale hned dvě. S protilehlým hradištěm na druhé straně řeky v katastru Velichovském jsou takto blízko sebe dokonce hradiště tři. To je v evropském kontextu velmi neobvyklé a ukazuje to na zvláštní význam tohoto místa.

OBR. 1. Vrstevnicové schéma krajiny se všemi třemi hradišti (zpracoval autor).

V padesátých letech 20. století získal ředitel karlovarského muzea Jiří Koudelka provedeným povrchovým sběrem na lokalitě první pravěký keramický materiál (*Plesl – Hájek – Martínek 1983, 66*). Dne 3. května 1958 bylo hradiště Stengel-

berg v Radošově zapsáno na státní seznam kulturních památek České republiky pod rejstř. č. 16431/4-1021 (*Památkový katalog*).

V červnu roku 1966 náhodně objevil syn Mgr. Zdeňky Čepelákové ve stopě po těžké technice na kraji polní cesty při místní zkratce mezi Radošovem a Velichovem zhruba 800–1050 metrů vzdušnou čarou jihovýchodně od kóty 464 stříbrný denár římského císaře Hadriana (*Hanzl 2014*), nález byl poprvé zveřejněn až v r. 2013 a nálezové okolnosti již nebylo možno blíže ověřit.

V roce 1984 proběhla na lokalitě malá sondáž manželů Baštových ve spolupráci s Mgr. Jiřím Klsákem. Sonda 1x1m vydala 21 střepů, z toho jeden knovízský (*Vyčichlo nedat.*). Zbytek byl téměř výhradně raně středověký (osobní sdělení J. Klsáka).

Radošov I popis

Hradiště se nachází na stolové hoře nazývané původně Stengelberg (česky Stonkový vrch) dnes lidově známé též jako Jazyk či Košťál, oddělené od zbytku Doupovských hor sedlem v současnosti navýšeným o sypanou šíji s komunikací.

Nezákonný výkop v západní části hradiště odhalil objekt neznámého stáří a účelu. Jde patrně o základy částečně zahloubené do země o rozměrech přibližně 2 x 2m z na sucho kladených kamenů, které nesly nějaký nadzemní objekt. Tento objekt není zatím nijak datován.

OBR. 2. Čelní val hradiště Radošov I v řezu (foto autor).

Druhým zřejmým objektem je v nejvyšší části hradiště se nacházející kruhová pec. Vnější plášť byl vybudován z místního kamene a její vnitřní prostora má necelý 1 m v průměru. Pokud měla pec ještě vnitřní plášť, což se nezdá příliš pravděpodobné, pak se nedochoval. Zapojení cihel a železných dvířek do konstrukce pece ukazuje na její novověký až recentní původ. Patrně se jednalo o nějaké technologické zařízení, jehož účel je nám dnes bohužel neznámý.

Nejpatrnějším objektem, dokládajícím existenci hradiště, je čelní val. Za jeho pozůstatky je omylem považováno kamenné moře, které z vrcholu padá dolů do údolí. Část kamenné plenty se patrně po svém zřícení do tohoto kamenného moře opět zapojila, ale tato koncentrace kamenů je jinak čistě přírodního původu. Nejpatrnější je konstrukce valu v narušení způsobeném komunikací, kterou zde vybudovala armáda. Patrně je, že opevnění mělo nejméně dvě fáze, ale snad i více a bylo tedy v průběhu staletí obnovováno. Více však bez řádného archeologického výzkumu tvrdit zatím nelze.

Radošov II

Jedná se o hradiště na sousední stolové hoře přecházející východním směrem v úzký hřeben rozšiřující se na východě v malou plošinu, kdysi oddělenou od sousedního vrchu roklí, dnes částečně zasypanou navážkami.

OBR. 3. Obnažený val na lokalitě Radošov II (foto autor).

O tomto hradišti víme ještě méně než o jeho sousedovi. V minulosti bylo mylně pokládáno za předhradí hradiště Radošov I. Nový pohled na tzv. spojovací šíji, jež je nepochybně novověkého původu, tuto variantu zcela vylučuje. Bude tedy nutné pro budoucnost toto hradiště posuzovat jako zcela samostatnou lokalitu. Ovšem vzhledem k blízkosti (nejkratší vzdálenost mezi oběma hradišti je pouhých 200 m vzdušnou čarou) a patrné půdorysné podobnosti musela mezi oběma lokalitami v některém z výše zmíněných období existovat vzájemná souvislost.

Bohužel zatím jedinou skutečností dokládající existenci opevnění hradiště, je torzo nedávným zásahem odhaleného valu na jižní straně. Jako terénní vlna se jeví rovněž val na východě, kde se snad nacházel i vstup do hradiště. Naopak na severní straně není val pouhým pohledem téměř patrný.

Přístupy

Otázkou pro příští badatele zůstává komunikační schéma a jeho proměny v čase. Na druhém břehu směrem k Ostrovu se nachází několik úvozů směřujících přímo k řece. Mnoho se o nich neví. Vždy byly dávány do souvislosti s přechodem řeky Ohře v místech pozdějšího dřevěného mostu, vybudovaného ostrovskými měšťany ve 14. století. Už pouhý pohled do mapy nás nenechá na pochybách, že ony úvozy nesměřují k mostu, ale směřují naopak mnohem severněji, k hradišti na vrchu Košťálu. Zda vrcholek Košťálu byl přístupný po této předpokládané trase (od řeky po opyši vrchu až na hradiště) již nezjistíme, protože opyš byl odtěžen lomy v novověku a terén také výrazně změnil zářez pro silnici vybudovanou na konci 18. století. Další úvoz je patrný na úbočí Uhlířského vrchu a směřoval k východnímu vstupu do hradiště Radošov II. Současná cesta vedoucí ze vsi k vrcholu a pokračující dále do vojenského prostoru k zaniklé vesnici Lappersdorf je až novověkého stáří.

Nejdůležitější komunikací však byla cesta severo-jížní orientace procházející sedlem mezi oběma vrchy po celá staletí od Radošova do Velichova. Význam této trasy podtrhuje skutečnost, že ještě ve 14. století při ní stála stará velichovská tvrz, která ji měla střežit (*Karel – Knoll – Krčmář 2009, 177*).

Šíje

Účel šíje i hospodářské důvody k jejímu vybudování jsou patrné už z dlážděného tělesa cesty v její vrcholové partii. Materiál patrně poskytly blízké lomy činné v 18. a 19. století. Posloužila tak patrně i jako odval některého z těchto lomů. K tomuto řešení bylo patrně přistoupeno po vybudování silnice obcházející vrch Košťál v západním směru. Ta byla vybudována v druhé polovině 18. století a slouží dodnes (*I. vojenské (josefské) mapování*). Tím původní trasa vedoucí sedlem mezi hradišti ztratila svůj význam. Intenzivní hospodářské využití plochy obou hradišť si naopak vynutilo zpřístupnění obou ploch komunikací ve směru západ-východ od Uhlířského vrchu.

Závěr

Zatím bohužel nemáme dostatek datovatelného materiálu z obou ploch pro zpřesnění doby jejich fungování. Rovněž neznáme jednotlivé fáze opevnění, a tedy ani půdorysné schéma, respektive prostorové uspořádání obou hradišť. Situaci navíc komplikuje pozdější intenzivní hospodářská činnost na obou lokalitách, která zde zanechala celou řadu kamenných mezí, opěrných zídek atp. Odlišit tak, co je fortifikace nebo původní komunikace a co pozdější terénní zásah do lokality, není bez dobrého technického zázemí a snad i invazivního výzkumu možné.

Potvrzení hypotézy, že alespoň dvě ze tří zdejších hradišť existovala ve stejné době, by ukazovalo na velký strategický, vojensko-politický význam oblasti, zatím plně nedocenený.

Literatura a prameny

Hanzl, L. 2014: Římská mince z vrchu Košťálu u Radošova [online]. Památky a příroda Karlovarska [cit. 2021-05-27]. Dostupné na WWW: <<https://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/texty/rimska-mince-z-vrchu-kostal-u-radosova>

Karel, T. – Knoll, V. – Krčmář, L. 2009: Panská sídla západních Čech – Karlovarsko.

Památkový katalog [online]. Národní památkový ústav [cit. 2020-10-14]. Dostupné na WWW: <<https://www.pamatkovykatalog.cz/vysinne-opevnene-sidliste-hradiste-jazyk-archeologicke-stopy-14701809>

Plesl, E. – Hájek, L. – Martínek, J. 1983: Pravěk Karlovarska a Sokolovska a katalog archeologických sbírek muzeí v Karlových Varech a Sokolově. Karlovy Vary.

První vojenské (josefské) mapování [online]. Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E. Purkyně [cit. 2021-05-27]. Dostupné na WWW: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c068

Vyčichlo, J. nedat.: Radošov – hradiště Jazyk (Stengelberg) [online]. Památky a příroda Karlovarska [cit. 2021-05-27]. Dostupné na WWW: <<https://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/radosov-hradiste-jazyk-stengelberg>